

AFLEVERING 3 UIT DE SERIE BETEKENISVOL VAKMANSCHAP IN HET MBO

Waarom schoonheid voor studenten veel meer is dan luxe

FOTOGRAFIE: HILLE STEENHUIS

In het eerste verhaal in deze reeks stond de vraag centraal waarom goed werk ertoe doet. Aan de hand van de socioloog Richard Sennett onderzochten we hoe vakmanschap meer is dan het beheersen van technieken. Wanneer mensen hun werk goed willen doen, ontwikkelen zij eigenschappen als aandacht, zorgvuldigheid, moed en verantwoordelijkheid. Eigenschappen die niet alleen van belang zijn in een beroep, maar ook als burger heel bruikbaar zijn. In het tweede verhaal kwam een andere vraag aan bod: waar begint betekenis eigenlijk? Met behulp van de filosofie van René Gude zagen we dat zingeving vaak niet begint bij grote idealen of maatschappelijke vraagstukken, maar bij iets veel concreters. Bij lichamelijke ervaringen, bij rust of aandacht. Bij het vermogen om werkelijk te kijken naar wat je doet. HENK STEENHUIS

Dat vermogen om aandachtig te kijken vormt de kern van dit verhaal. Want tijdens de tientallen gesprekken die ik de afgelopen jaren voerde met mbo-studenten voor het practoraat Betekenisvol Vakmanschap en mijn promotieonderzoek, viel mij iets op. Wanneer studenten vertellen waarom hun vak belangrijk voor hen is, gebruiken zij opvallend vaak dezelfde woorden. Ze willen iets moois maken. Dat motief komt terug bij modeontwerpers, meubelmakers, koks, lassers, metselaars, kappers en interieuradviseurs.

Aanvankelijk leek dat niet bijzonder. Natuurlijk wil iedereen iets moois maken. Maar hoe langer ik naar de verhalen van studenten luisterde, hoe meer ik ging vermoeden dat achter deze uitspraak iets fundamenteels schuilgaat. Want wat bedoelen studenten eigenlijk met mooi? Hebben zij het over smaak?

> IK ZAG MOOIE KOSTUUMS. DE STUDENTEN ZAGEN IETS HEEL ANDERS.

Over trends? Over kunst? Of verwijst schoonheid naar iets anders?

De afgelopen maanden kreeg die vraag voor mij een onverwacht gezicht in het project ‘Een pak voor de practor’. Studenten van de modeopleiding van Firda kregen de opdracht een pak voor mij te ontwerpen. Wat begon als een ontwerpvraag, groeide langzaam uit tot een onderzoek naar kijken, waarnemen en schoonheid. En daarmee ook naar de betekenis van vakmanschap zelf.

KRUISVERHOOR

Het project begon met een gesprek tussen opdrachtgever en ontwerpers - de studenten van de opleiding Fashion tailor. Of beter gezegd: met een kruisverhoor. Ik stond voor de klas en liet de studenten mij vragen stellen. Wat voor stof draagt u graag? Wanneer wilt u het pak dragen? Houdt u van opvallende kleding? Bent u klassiek of modern? En toen kwam plotseling een vraag die ik niet had verwacht.

‘Wat voor kleur ogen heeft u?’

‘Blauw,’ antwoordde ik.

Dat bleek onvoldoende. Een van de studenten kwam dichterbij kijken en concludeerde: ‘Blauw met een rode ondertoon.’

Daarna volgden vragen over bloemen, David Bowie, merk spijkerbroeken, niet-gestreken overhemden en mijn wens om een opvallend pak te dragen zonder eruit te zien als een clown. Terwijl ik antwoord gaf, probeerden de studenten zich een beeld van mij te vormen. Achteraf besef ik dat zij iets deden wat essentieel is voor hun vak: zij waren aan het kijken. Niet vluchtig, maar aandachtig. Niet alleen naar uiterlijkheden, maar naar details die mogelijk iets vertelden over de persoon achter de kleding.

Toen we de studenten enkele weken later spraken, bleek hoe ingewikkeld zo'n open opdracht eigenlijk is. Iris vertelde dat de vrijheid ook onzekerheid met zich meebrengt. Wanneer een opdrachtgever niet precies zegt wat hij wil, wordt de kans groter dat je ernaast zit. Reina beschreef dezelfde situatie heel anders. Juist het ontbreken van duidelijke kaders zette haar aan het denken: hoe vertaal je de persoonlijkheid van een mens naar stof? Hoe geef je karakter vorm?

INSCHATTEN EN OORDELEN

In die vragen herkende ik iets wat voortdurend terugkomt in mijn onderzoek. Vakmanschap gaat nooit uitsluitend over techniek. Studenten moeten voortdurend oordelen. Wat past? Wat werkt? Wat klopt? Wat is kwaliteit? Die vragen gelden voor een verpleegkundige die moet inschatten hoe zij een patiënt benadert, voor een lasser die naar een lasnaad kijkt, voor een meubelmaker die een verbinding beoordeelt en voor een modeontwerper die probeert schoonheid zichtbaar te maken.

Een paar weken later bezochten we met de groep modeontwerpers »

samen een tentoonstelling over historische herenkleding in het Amsterdamse Rijksmuseum. Ik dacht vooraf dat het een leerzame excursie voor de studenten zou worden. In werkelijkheid werd het vooral een les voor mij. Terwijl wij langs kleding uit de achttiende en negentiende eeuw liepen, zag ik mooie kostuums. De studenten zagen iets heel anders. Zij zagen handwerk, borduurtechnieken en details in de afwerking. Zij zagen hoeveel uren arbeid in een knoopsgat konden zitten. Zij ontdekten verschillen tussen steken die voor mij volledig onzichtbaar bleven. Een student legde mij uit dat je aan borduurwerk soms kunt zien dat één persoon het hele kledingstuk heeft gemaakt.

> STUDENTEN VERBINDEN SCHOONHEID AAN KWALITEIT

Daar moest ik denken aan een begrip dat de Nederlandse filosofe Mieke Boon ooit gebruikte: kijkmogelijkheden. Om iets te kunnen waarderen, moet je eerst leren kijken. Pas wanneer je over voldoende kennis en ervaring beschikt, wordt zichtbaar wat er werkelijk voor je ligt. De studenten zagen meer omdat hun opleiding hun blik had veranderd. Ze keken niet alleen naar het eindresultaat. Ze zagen ook het vakmanschap dat eraan voorafging.

MOTIVATIE

Die observatie sluit opvallend goed aan bij een van de belangrijkste bevindingen uit mijn promotieonderzoek naar, onder meer, de motivatie van mbo-studenten. Uit de analyse van achtentwintig interviews bleek dat studenten schoonheid vrijwel nooit beschrijven als een kwestie van smaak. Zij verbinden schoonheid aan kwaliteit. Aan woorden als precies, netjes, zorgvuldig, strak en kloppend. Een mooie las is een las die technisch goed is uitgevoerd. Een mooi meubel is een meubel waarin de afwerking klopt. Een mooi kledingstuk verraadt aandacht voor detail. Schoonheid blijkt voor studenten geen luxe toevoeging, maar een maatstaf voor goed werk.

Dat werd tijdens het project ‘Pak voor de practor’ zichtbaar in talloze gesprekken. Karina vertelde dat zij nauwelijks nog fast fashion koopt. Niet omdat iemand haar dat oplegt, maar omdat haar idee van schoonheid is veranderd. Zij ziet meer waarde in unieke kledingstukken dan in massaproductie. Reina vertelde hoe zij bestaande stoffen uit elkaar haalt om er nieuwe ontwerpen van te maken. Voor hen is schoonheid verbonden met aandacht, hergebruik, vakmanschap en originaliteit. Wat mooi is, wordt bepaald door de blik waarmee je kijkt.

Precies dat patroon komt ook naar voren in mijn promotieonderzoek. Onder de verschillende vormen van betekenisvol vakmanschap neemt het verlangen om iets moois te maken een centrale plaats in. De

fashionstudent vertelt verhalen met kleding. De meubelmaker wil een meubel maken waarop hij trots kan zijn. De metselaar wil dat zijn muur er goed uitziet. De interieuradviseur wil iets neerzetten dat klopt. Achter die verschillende beroepen piept steeds dezelfde motivatie tevoorschijn: het werk moet kwaliteit hebben, zorgvuldig gemaakt zijn, de moeite waard zijn.

MORELE BETEKENIS

Tijdens de analyse ontdekte ik bovendien dat schoonheid voor veel studenten een morele betekenis krijgt. Zorgvuldigheid is een vorm van respect. Voor het materiaal, de gebruiker, het vak zelf. Een student die extra tijd steekt in een detail doet dat niet alleen omdat het eindresultaat mooier wordt. Die student laat daarmee ook zien hoe serieus hij of zij het werk neemt. In de interviews bleek dat schoonheid vaak direct verbonden wordt met verantwoordelijkheid. Het mooie en het goede blijken verrassend dicht bij elkaar te liggen.

De verhalen van de modestudenten bevestigen dat beeld. Iris beschreef haar omweg via het hbo en haar terugkeer naar de modeopleiding, omdat zij daar haar creativiteit en vakmanschap kon combineren. Wytske vertelde hoe spannend het is om een ontwerp te maken dat afwijkt van wat mensen verwachten. In al deze verhalen draait het om schoonheid, maar nooit om oppervlakkige schoonheid. Het gaat telkens over het verlangen iets te maken dat bestaansrecht heeft en waar je je naam onder durft te zetten.

Toen uiteindelijk zes ontwerpteams hun voorstellen presenteerden, werd opnieuw duidelijk hoe veelzijdig schoonheid kan zijn. Sommige ontwerpen waren sterk conceptueel. Andere waren geïnspireerd op David Bowie. Weer andere ontwerpen verwezen naar historische kledingstukken uit het Rijksmuseum. Uiteindelijk koos ik voor het ontwerp van Reina, Iris en Annick. Wat mij vooral bijbleef was hun omschrijving van het pak: tijdloos, maar met karakter. Zij hadden geprobeerd te begrijpen wie de drager was. Vervolgens hadden zij dat inzicht vertaald naar vorm, kleur en materiaal. Dat is vakmanschap in zijn zuiverste vorm.

> HET VERMOGEN VERSCHILLEN TE ZIEN DIE ANDEREN ONTGAAN

Wanneer ik tegenwoordig de interviews uit mijn promotieonderzoek teruglees, hoor ik daarom iets anders in de uitspraak: ‘Ik wil iets moois maken.’ Studenten zeggen daarmee veel meer dan op het eerste gehoor lijkt. Zij spreken over aandacht, toewijding, over het ontwikkelen van een scherp oog. Over het vermogen verschillen te zien die anderen ontgaan. Zij spreken over de wil om iets te maken dat klopt. ■

HENK STEENHUIS IS PRACTOR BETEKENISVOL VAKMANSCHAP BIJ ONDERWIJSINSTELLING FIRDA

VRAGEN, OPMERKINGEN OF UITNODIGINGEN OM TE KOMEN SPREKEN OVER HET NIEUWE BURGERSCHAPSONDERWIJS DAT WIJ BIJ FIRDA ONTWIKKELEN KUNT U STELLEN VIA: HENK.STEENHUIS@FIRDA.NL